

УДК 378.147:78

Формування національно-патріотичної самосвідомості учнів засобами аерокосмічної освіти в умовах Нової української школи

Катерина ТАРАНІК-ТКАЧУК,

кандидат педагогічних наук, доцент, головний спеціаліст департаменту загальної середньої та дошкільної освіти Міністерства освіти і науки України

Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 6.03.2015 №264 «Про проведення дослідно-експериментальної роботи на базі Школи I–III ступенів №36 імені С. П. Корольова міста Києва» у зазначеному навчальному закладі здійснюють дослідно-експериментальну роботу за темою «Формування національно-патріотичної самосвідомості учнів засобами аерокосмічної освіти в умовах загальноосвітнього навчального закладу».

На сьогодні успішно завершено II (концептуально-діагностичний) етап дослідно-експериментальної роботи на базі цієї школи (наказ Міністерства освіти і науки України від 02.02.2017 №164).

Відповідно до Програми дослідно-експериментальної роботи було виконано основні завдання концептуально-діагностичного етапу експерименту:

- розроблено концептуальні засади формування національно-патріотичної самосвідомості учнів засобами аерокосмічної освіти, дібрано оптимальні технології формування національно-патріотичної самосвідомості учнів, проведено моніторинг учителів, батьків, учнів навчального закладу, розроблено науково-методичне забезпечення експерименту;
- дібрано комплекс методів національно-патріотичного виховання з формування національної самосвідомості учнів;
- проведено діагностику рівня компетентності педагогічного колективу загальноосвітнього навчального закладу з проблеми дослідження;
- розроблено підґрунтя виховної системи формування національно-патріотичної самосвідомості учнів загальноосвітнього навчального закладу на засадах єдності виховання, розвитку і психологічної підготовки учнів до самореалізації в соціумі;
- забезпечено психолого-педагогічний супровід дослідно-експериментальної роботи;
- розроблено критерії та показники рівня сформованості національно-патріотичної самосвідомості учнів засобами аерокосмічної освіти у системі виховної роботи загальноосвітнього навчального закладу.

Протягом II (концептуально-діагностичного) етапу дослідно-експериментальної роботи педагогічний колектив школи №36 розробив Концепцію

формування національно-патріотичної самосвідомості учнів засобами аерокосмічної освіти, метою якої є створення психологічного комфорту та умов для всебічного розвитку особистості, виокремлення ключових позицій щодо формування основ національно-патріотичної самосвідомості учнів шляхом визначення пріоритету аерокосмічної освіти як засобу мотивації учнів до навчання.

Пріоритетними напрямками діяльності навчального закладу, зазначеними у Концепції, є:

- створення інформаційно-пізнавального виховного простору навчального закладу для формування національно-патріотичної самосвідомості учнів засобами аерокосмічної освіти;
- формування в учнів планетарного мислення, наукового світосприйняття, світорозуміння, ґрунтовних основ аерокосмічних знань, практично орієнтованих умінь та навичок;
- розвиток творчої активності, професійної компетентності, морально-духовних, особистісних якостей, відповідальності за результат своєї роботи.

Визначено складники національно-патріотичної самосвідомості учнів:

- усвідомлення себе як представника певної нації;
- виховання позитивних рис, властивих національному характеру;
- обізнаність щодо основних досягнень (зокрема й у аерокосмічній сфері) представників своєї нації та відчуття співпричетності до них;
- прагнення до успіху та позитивна мотивація діяльності; бажання зробити власний внесок у скарбницю національної культурної та наукової спадщини;
- можливість створювати гідний образ представника конкретної нації в баченні міжнародної спільноти у постійній неперервній діяльності;

- дотримання загальнолюдських принципів і норм як фундаментальних засад будь-якого національного характеру;

- розуміння того, що невідпинний саморозвиток у духовному, інтелектуальному і культурному аспектах є основною умовою формування гідного громадянина та справжньої Людини;

- шанобливе ставлення до представників інших культур і національностей; щира повага до людей, чия поведінка, звичаї і традиції відрізняються від власних.

Основні завдання, визначені у межах дослідно-експериментальної роботи на базі школи I–III ступенів №36 імені С. П. Корольова міста Києва, узгоджуються зі стратегічними напрямками *Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року*, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів від 14 грудня 2017 року №988-р.

Метою Концепції «Нова українська школа» є забезпечення проведення докорінної та системної реформи загальної середньої освіти за такими напрямками: урахування компетентнісного підходу до формування змісту навчальних програм з усіх шкільних предметів; запровадження нового принципу педагогіки партнерства, що ґрунтується на співпраці учня, вчителя і батьків; підвищення мотивації вчителя, надання академічної свободи та стимулювання до професійного зростання; удосконалення виховання; децентралізація та ефективне управління загальною середньою освітою, що сприятиме реальній автономії школи; створення сучасного освітнього середовища, яке забезпечить необхідні умови, засоби і технології для навчання учнів, вчителів і батьків.

Згідно з реформою загальної середньої освіти випускник Нової української школи має бути цілісною, всебічно розвинутою особистістю, здатною до критичного мислення; патріотом з активною позицією, який діє згідно з морально-етичними принципами, орієнтований на прийняття відповідальних рішень, повагу гідності і прав людини; інноватор,

готовий змінювати навколишній світ, навчатися впродовж життя.

За експертними оцінками, найуспішнішими на ринку праці у найближчій перспективі будуть фахівці, які вміють навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі.

Реформування змісту загальної середньої освіти на сучасному етапі передбачає запровадження компетентнісного та особистісно орієнтованого підходів до навчання, з огляду на що, під час навчальної діяльності учні набувають практичні вміння і навички. Головним показником успішного навчання є не сума знань, набутих учнем,

а вміння застосовувати ці знання в реальних життєвих ситуаціях, вирішувати нестандартні завдання, знаходити оптимальні шляхи вирішення, бути здатним до змін тощо.

Варто визнати, що роль учителя у навчально-виховному процесі кардинально змінилася. Він уже не єдиний та універсальний носій інформації. Учитель виконує роль модератора, тьютора, фасилітатора, тобто організатора, координатора, майстра, того, хто спрямовує навчальну діяльність, формує систему цінностей, конкретизує пошук відповідей на проблемні питання, але не забезпечує «рецептами» і не спрямовує на єдиний варіант відповіді.

У такому контексті варто згадати фразу Вацлава Гавела: «Антропний принцип – це головне, що має визначати світогляд сучасної людини». Вацлав Гавел – чеський політик, громадський діяч, дисидент, драматург та есеїст. Був дев'ятим та останнім президентом Чехословаччини, а також першим президентом Чехії.

Чому саме світоглядні орієнтири і позиції посідають першість, коли йдеться про реформування освітньої сфери?

Антропологія у широкому розумінні є комплексом сучасних наук про людину, людську культуру і суспільство. Змінюючи освітні орієнтири, ми змінюємо культурний код нації, вдосконалюємо загальне тло суспільних, соціальних і культурологічних процесів, що впливатимуть на зростаюче покоління.

Адже мистецтво вчити, освітня парадигма сучасної освіти ґрунтуються не на самих знаннях, і навіть, не на кількості і рівні цих знань, а на практичній складовій, компетентнісному аспекті. На сьогодні навчальний процес – це вміння педагога-майстра навчити іншого самостійно здобувати знання і використовувати накопичений практичний запас у нових (невідомих на певному етапі вчителю) обставинах. По суті, це і є підготовка молодої людини до активного життя. Але на глибшому рівні – це розуміння, якими є потреби сучасної людини і яким є сучасний світ.

У межах експериментальної роботи на базі школи №36 міста Києва, аналізуючи аерокосмічну складову сучасної освіти, зосереджуємо особливу увагу педагогів, учнів і батьків на сприйнятті свого життя на основі історії Всесвіту, людства і країни.

Звичайно, питанням появи Всесвіту і людини, розвитку світу на рівні аерокосмічному найбільше займаються фізики. Але у межах завдань, поставлених перед учасниками науково-дослідної роботи за темою «Формування національно-патріотичної самосвідомості учнів засобами аерокосмічної освіти в умовах загальноосвітнього навчального закладу», необхідно було інтегрувати знання про Всесвіт, людину і закони навколишнього світу в усі навчальні програми інваріантної і варіативної складових Типового навчального плану.

Насамперед враховували, що зміни освітньої парадигми відбуваються не кілька років, а кілька десятиліть. Наприкінці ХХ століття доктор філософських наук, професор Петро Саух так означив філософську складову освітньої парадигми: *«Смисловим стрижнем нового світорозуміння стає нелінійне мислення – таке бачення світу, яке означає відмову мислити усе існуюче за логікою прямої, не порушеної причинно-наслідкової послідовності... Це обумовлює можливість усвідомлення загальнопланетарної єдності, яка, очевидно, стане основною парадигмою нинішнього сторіччя»* [4; 7].

Загадкове словосполучення «загальнопланетарна єдність» і стало головним орієнтиром і критерієм під час створення педагогічним колективом школи І–ІІІ ступенів №36 імені С. П. Корольова міста Києва 17 програм курсів за вибором і факультативів. Тематика цих авторських програм охоплює практично всі галузі навчання, зосереджуючи увагу учнів різного віку на проблемі розуміння всесвітньої єдності процесів, що відбуваються у світі, відповідальності людини за свої дії і вчинки, залежності світу від свідомості людини.

На ІІІ етапі всеукраїнського експерименту відчутним є результат такого спрямування системи виховної роботи у закладі і навчальних пріоритетів. У Концепції формування національно-патріотичної самосвідомості учнів засобами аерокосмічної освіти, розробленої на ІІ етапі експерименту, зазначено, що аерокосмічна освіта – важлива складова національно-патріотичного виховання учнівської молоді, основною метою якої є виховання у майбутніх громадян України почуття обов'язку і поняття честі, гідного захисника своєї Батьківщини. У нових історичних реаліях місія школи – в побудові духовного осердя, створення умов для реалізації індивідуальної траєкторії розвитку особистості кожного учня.

Продуктивним і перспективним є використання для виховних цілей планетарної ідеї вселенської гуманістичної свідомості. Актуальні проблеми людства: питання науково-технічного прогресу, екології, миру – мають комплексний, планетарний характер. Наша Батьківщина – це вся планета Земля. Гуманістичною ідеєю, що в змозі об'єднати будь-які форми навчання і виховання, є ідея всезростаючої цінності Людини в планетарній свідомості людей на планеті Земля, яка розширює бачення і розуміння Людини, Особистості, Індивідуальності.

Космічна освіта допомагає людині усвідомити своє місце у довіллі, пов'язати свою появу і розвиток із загальним розвитком матерії у Всесвіті. Вона покликана сприяти розвитку інтелекту дітей, розширенню їх світобачення, формуванню наочно-образного та теоретичного мислення.

Питанням виховання в умовах Нової української школи надають великого значення. У Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді окреслено нову стратегію виховання як багатокомпонентну та багатовекторну систему, що значною мірою формує майбутній розвиток Української держави.

Суспільно-політичні події в країні зумовили сплеск інтересу і вияву патріотичних почуттів та нових ставлень до історії, культури, релігії, традицій і звичаїв українського народу.

Оснвою системи національно-патріотичного виховання становить ідея розвитку української державності як консолідуючого чинника розвитку українського суспільства та української політичної нації. Важливу роль у просвітницькій діяльності надано відновленню історичної пам'яті про тривалі державницькі традиції України.

Започаткований експеримент потребував осмислення питань формування самосвідомості учнів засобами аерокосмічної освіти, розуміння особистості дитини в нових умовах суспільних змін і реформ в умовах сьогодення.

Значущою у цьому контексті є книжка сучасного управлінця і фінансиста В. Даниша «Доктрина мрії»

(2014). До речі, у тому самому 2014 році автор видав першу книгу – «ІДУ НА ВИ. Кодекс українця нової доби – лицаря честі, духу та гідності». Книга «Доктрина мрії» має ще одну додаткову назву: «Для тих, хто вірить та діє, або Що повинен знати та до чого прагнути будівничий Нової України». А також є посвята: «Ця книга присвячується людям майбутнього».

Згадаймо відомих українських космонавтів, науковців-фізиків, авіаконструкторів із світовим ім'ям. Треба навчити наших дітей пишатися досягненнями представників своєї держави. Треба віднайти найкраще у нашій історії, об'єднатися пам'яттю (про спільні перемоги й пережиті біди на рівні країни) і прямувати вперед, пам'ятаючи, що людина – лише маленька частинка Всесвіту, величного і неосяжного. Але цей Всесвіт, з усіма невідомими поки що для людини таємницями, дає нам життя, відкриває свої обрії і вимагає чітко виконувати його закони «всепланетарної єдності».

Література

1. Даниш В. Доктрина мрії / Василь Даниш. – Львів: ЛА «Піраміда», 2014. – 288 с.: іл.
2. Иванов В. В. Наука о Человеке. Введение в современную антропологию / В. В. Иванов. – М., 2004.
3. Концепція національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичні рекомендації щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах (наказ МОН України від 16.06.2015 №641) [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: www.mon.gov.ua.
4. Саух П. Архітектура світу й людини в умовах глобалізації. Ймовірні наслідки / П. Саух, Ю. Саух // Історія. Філософія. Релігієзнавство (науковий журнал). – 2009. – №3. – С. 6–13.

Анотації

Катерина ТАРАНІК-ТКАЧУК

Формування національно-патріотичної самосвідомості учнів засобами аерокосмічної освіти в умовах Нової української школи

У статті розглянуто досвід роботи школи I–III ступенів №36 імені С. П. Корольова м. Києва, на базі якої здійснюють дослідно-експериментальну роботу за темою «Формування національно-патріотичної самосвідомості учнів засобами аерокосмічної освіти в умовах загальноосвітнього навчального закладу». Обґрунтовано актуальність упровадження компетентнісного та особистісно орієнтованого підходів до навчання в умовах Нової української школи, а також зміну освітніх орієнтирів, запровадження аерокосмічної освіти як одного з чинників національно-патріотичного виховання молоді.

Ключові слова: аерокосмічна освіта; національна самосвідомість учнів; планетарне мислення; загальнопланетарна єдність.

Екатерина ТАРАНІК-ТКАЧУК

Формирование национально-патриотического самосознания учащихся средствами аэрокосмического образования в условиях Новой украинской школы

В статье рассматривается опыт работы школы I–III ступеней №36 имени С. П. Королева г. Киева, на базе которой проводится исследовательско-экспериментальная работа по теме «Формирование национально-патриотического самосознания учащихся средствами аэрокосмического образования в условиях общеобразовательного учебного заведения». Доказана актуальность внедрения компетентностного и личностно-ориентированного подходов к обучению в условиях Новой украинской школы, а также изменение образовательных ориентиров, введение аэрокосмического образования как одного из факторов национально-патриотического воспитания молодежи.

Ключевые слова: аэрокосмическое образование; национальное самосознание учащихся; планетарное мышление; общепланетарное единство.

Kateryna TARANIK-TKACHUK

Formation of national-patriotic consciousness of students by means of aerospace education in the terms of the New Ukrainian school.

The article deals with the experience of the school of I–III degrees №36 named after S. P. Korolyov in Kyiv, on the basis of which experimental work is carried out. The topic of the experimental work is «Formation of national-patriotic consciousness of students by means of aerospace education in comprehensive educational institutions». The relevance of introducing competency and personally-oriented approaches to learning in terms of the New Ukrainian school, as well as change of educational reference points, introduction of aerospace education as one of the factors of national-patriotic education of pupils were substantiated.

Keywords: aerospace education; National self-identity of students; Planetary thinking; Planetary unity.